

MAKTABDA SOG‘LOM PSIXOLOGIK MUHIT YARATISHDA MAKTAB RAHBARINING O‘RNI

Ibadova Zohida Nuridinovna

Toshkent viloyati O‘rta Chirchiq tumani

MMTBga qarashli 49-umumta'lim maktabi psixologi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabda sog‘lom psixologik muhit yaratishda maktab rahbarining o‘rni va mas‘uliyati haqida yoritilgan. Maktab rahbarining boshqaruv faoliyati, pedagoglar jamoasi bilan ishlash usullari hamda o‘quvchilar uchun xavfsiz va ijobiy psixologik muhitni shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Ta‘lim muassasasida ijobiy ijtimoiy-psixologik iqlimni yaratish, nizoli vaziyatlarning oldini olish, o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida sog‘lom munosabatlarni shakllantirishda rahbarlik strategiyalarining roli ko‘rsatib o‘tilgan. Maqola maktab rahbarlari va pedagoglar uchun amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: maktab rahbari, sog‘lom psixologik muhit, ijtimoiy-psixologik iqlim, ta‘lim muassasasi, pedagogik jamoa, o‘quvchilar, boshqaruv, nizolarni oldini olish, psixologik xavfsizlik, hamkorlik.

KIRISH

Bugungi kunda ta‘lim tizimida nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini oshirish, balki ularning psixologik farovonligini ta‘minlash ham dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Maktabda sog‘lom psixologik muhit yaratish o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, o‘qishga bo‘lgan munosabati hamda ijtimoiy moslashuviga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shu nuqtayi nazardan maktab rahbarining o‘rni va mas‘uliyati juda muhim ahamiyatga ega. Maktab rahbari ta‘lim muassasasining umumiy boshqaruvini amalga oshiruvchi asosiy shaxs bo‘lib, u pedagogik jamoa faoliyatini muvofiqlashtiradi, o‘qituvchilar va o‘quvchilar o‘rtasidagi munosabatlarni tartibga soladi hamda maktabdagi ijtimoiy-psixologik iqlimni shakllantiradi. Rahbarning to‘g‘ri tashkil etilgan boshqaruv

faoliyati maktabda ishonch, hamkorlik va o‘zaro hurmatga asoslangan muhitni yaratishga xizmat qiladi.

Sog‘lom psixologik muhit deganda maktab jamoasida o‘zaro hurmat, ishonch, qo‘llab-quvvatlash va ochiq muloqotga asoslangan ijobiy ijtimoiy-psixologik holat tushuniladi. Bunday muhitda o‘quvchilar o‘z fikrini erkin ifoda eta oladi, o‘qituvchilar esa o‘z kasbiy faoliyatini samarali amalga oshiradi. Natijada ta’lim jarayonining sifati oshadi va nizoli vaziyatlar kamayadi. Biroq maktabda sog‘lom psixologik muhitni yaratish o‘z-o‘zidan shakllanmaydi. Bu jarayon maktab rahbarining yetakchilik qobiliyati, tashkiliy mahorati va psixologik bilimlariga bevosita bog‘liqdir. Rahbarning pedagoglar jamoasi bilan to‘g‘ri muloqot o‘rnatishi, ularni rag‘batlantirishi va qo‘llab-quvvatlashi maktabdagi umumiy psixologik iqlimga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Maktabda sog‘lom psixologik muhitni shakllantirish murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, bunda maktab rahbarining yetakchilik roli hal qiluvchi ahamiyatga ega. Rahbarning boshqaruv uslubi, pedagogik jamoa bilan munosabati va o‘quvchilarga bo‘lgan yondashuvi maktabdagi umumiy ijtimoiy-psixologik iqlimni belgilab beradi. Sog‘lom muhit shakllangan ta’lim muassasasida o‘quvchilar ham, o‘qituvchilar ham o‘zlarini psixologik jihatdan xavfsiz va erkin his qiladilar.

Maktab rahbarining birinchi muhim vazifalaridan biri — pedagogik jamoada ijobiy munosabatlarni shakllantirishdir. O‘qituvchilar o‘rtasida o‘zaro hurmat, hamkorlik va ishonch mavjud bo‘lsa, bu bevosita o‘quvchilarga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Rahbar jamoa ichidagi nizolarni o‘z vaqtida aniqlashi va ularni adolatli, xolis yondashuv asosida hal qilishi lozim.

Ikkinchi muhim yo‘nalish — ochiq va samarali muloqotni ta’minlashdir. Maktab rahbari o‘qituvchilar va o‘quvchilar fikrini erkin ifoda eta oladigan muhit yaratishi kerak. Ochiq muloqot mavjud bo‘lgan maktabda muammolar yashirilmaydi, balki tezkor ravishda hal etiladi. Bu esa ishonch muhitini mustahkamlaydi.

Uchinchi jihat — psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimini yo‘lga qo‘yish. Rahbar maktab psixologi bilan hamkorlikda o‘quvchilar va o‘qituvchilarning psixologik holatini

muntazam tahlil qilib borishi lozim. Stress, nizolar yoki moslashuv muammolari erta aniqlansa, ularni bartaraf etish osonlashadi.

To‘rtinchi muhim yo‘nalish — rag‘batlantirish va motivatsiya tizimini shakllantirishdir. O‘qituvchilarning mehnatini qadrlash, ularni moddiy va ma‘naviy jihatdan rag‘batlantirish maktab jamoasida ijobiy kayfiyatni oshiradi. Motivatsiya yuqori bo‘lgan jamoada esa psixologik muhit barqaror bo‘ladi.

Beshinchi jihat — nizolarni boshqarish va oldini olish strategiyalaridir. Har qanday jamoada turli fikrlar va qarashlar mavjud bo‘lishi tabiiy holat. Biroq rahbar ushbu farqlarni mojaroga aylantirmasdan, konstruktiv muloqot orqali hal qilishi zarur. Bu jarayonda adolat, xolislik va psixologik savodxonlik muhim rol o‘ynaydi.

Shuningdek, maktab rahbari insonparvar boshqaruv tamoyillariga amal qilishi lozim. Har bir o‘quvchi va o‘qituvchiga teng imkoniyat yaratish, ularning individual xususiyatlarini hurmat qilish sog‘lom psixologik muhitning asosiy shartlaridan biridir. Maktab rahbarining boshqaruv faoliyati faqat tashkiliy ishlar bilan cheklanib qolmay, balki butun jamoaning psixologik holatiga ta‘sir etuvchi muhim omil hisoblanadi. To‘g‘ri tashkil etilgan rahbarlik tizimi orqali maktabda ishonch, hamkorlik, hurmat va ijobiy munosabatlarga asoslangan sog‘lom psixologik muhitni shakllantirish mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, maktabda sog‘lom psixologik muhit yaratish ta‘lim jarayonining sifatini oshirish, o‘quvchilar va pedagoglar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni yaxshilash hamda shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Bunday muhitda o‘quvchilar o‘zlarini erkin his qiladi, o‘qishga bo‘lgan qiziqishi ortadi va ijtimoiy moslashuvi yaxshilanadi. Ushbu jarayonda maktab rahbarining o‘rni beqiyosdir. Rahbarning to‘g‘ri boshqaruv uslubi, adolatli qarorlari, jamoa bilan ochiq muloqot o‘rnatishi hamda pedagoglarni qo‘llab-quvvatlashi maktabdagi ijtimoiy-psixologik iqlimni ijobiy shakllantiradi. Shuningdek, nizolarni oldini olish, muammolarni o‘z vaqtida hal qilish va motivatsion muhit yaratish rahbar faoliyatining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Shu bilan birga, maktab psixologi, o‘qituvchilar va ota-onalar bilan hamkorlikda olib boriladigan ishlar ham sog‘lom psixologik muhitni ta‘minlashda

katta rol o‘ynaydi. Bu hamkorlik orqali o‘quvchilarning psixologik ehtiyojlari aniqlanadi va ularga mos yondashuvlar ishlab chiqiladi. Maktabda sog‘lom psixologik muhit yaratish tizimli va uzluksiz jarayon bo‘lib, unda maktab rahbarining yetakchilik qobiliyati hal qiluvchi ahamiyatga ega. To‘g‘ri tashkil etilgan boshqaruv va ijobiy munosabatlar asosida maktab jamoasida ishonch, hurmat va hamkorlikka asoslangan barqaror psixologik muhitni shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Yo‘ldoshev J.G‘. Ta’lim menejmenti va boshqaruv asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017..
2. G‘oziev E.G. “Umumiy psixologiya”. – Toshkent: O‘qituvchi, 2008.
3. Davletshin M.G. “Yosh davrlari va pedagogik psixologiya”. – Toshkent: O‘qituvchi, 2005.
4. Rasulov A. “Maktab psixologiyasi asoslari”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
5. Ziyonet axborot-ta’lim portali materiallari: www.ziyonet.uz
6. UNESCO. “School Violence and Bullying: Global Status Report”. – Paris, 2019.
7. UNICEF. “Ending Violence in Schools: A Guide for Teachers and Psychologists”. – New York, 2018.
8. To‘xtaboyeva M. Psixologik maslahat va profilaktika ishlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.